O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»

Jizzax davlat pedagogika universiteti
rektori ____________ prof. Sh.S.Sharipov

"___" ____________ 2022 yil

5110500 – Geografiya o‘qitish metodikasi bakalavriat ta’lim yo‘nalishi bitiruvchilari uchun mutaxassislik fanlardan

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI DASTURI

Bilim sohasi:	**100000 – Gumanitar**
Ta’lim sohasi:	**110000 - Pedagogika**
Ta’lim yo‘nalishi:	**5110500 – Geografiya o’qitish metodikasi**

JIZZAX- 2022

Ushbu dastur O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2009-yil 22-maydagi 160-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim muassasalari bitiruvchilarining Yakuniy davlat attestatsiyasi to‘g‘risida NIZOM” (hozirga qadar mazkur Nizomga bir necha bor o‘zgartirishlar kiritilgan bo‘lib, 2021-yil 16-noyabrda ro‘yxatdan o‘tkazilgan, ro‘yxat raqami 1963-3 buyrug‘i)ga asosan ishlab chiqildi.

Mutaxassis chiqaruvchi Geografiya o’qitish metodikasi ta’lim yo’nalishi bo’lib, dastur Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasining 2023-yil 18-fevraldagi Kengashida ma’qullangan. Universitet kengashining 2023-yil 23-fevraldagi 7-sonli yig‘ilishida tasdiqlangan.

Tuzuvchilar:

O.A.Adilova – Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasi dotsenti, PhD

S.A.Haydarova - Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasi katta o‘qituvchisi, PhD

M.R.Usmonov – Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasi o‘qituvchisi, PhD

Taqrizchilar:

M.R.G‘o’dalov - Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafedrasi mudiri, dotsent

K.A.Xakimov - O’zMU Tabiiy geografiya kafedrasi mudiri, dotsent

- berilgan savolga og'zaki javob noto'g 'ri yoki yuzaki yozilgan bo'lsa, biroq berilgan savolning mazmuni to'liq yoritilmagan bo'lsa, o'zlashtirish ko'rsatkichi **11-14,1 ball** oralig'ida baholanadi;
- berilgan savolga javob noto'g'ri yoki yuzaki javob berilsa, qo'yilgan masalaning mohiyati mazmuni ochib berilmasa, unda o'zlashtirish ko'rsatkichi 0 - 10,9 ball oralig'ida baholanadi. (17,1-20 ball - a'lo, 14-17 ball - yaxshi, 11-14,1 ball - qoniqarli, 0-10,9 ball - qoniqarsiz).

II. 5110500 – Geografiya o'qitish metodikasi ta'lim yo'nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasi test sinovi shaklida o'tkazish tartibi va baholash mezoni Tabiiy geigrafiya, Iqtisodiy geografiya, Geografiya o'qitish metodikasi fanlaridan ko'p variantli test sinovi shaklida o'tkazilsa har bir variant 100 ta yoki 50 ta test savollaridan iborat bo'ladi. Test sinovini baholash 5 ballik tizim asosida amalga oshiriladi.

Baholash usullari	**Test topshiriqlari, yozma ish, tahlil uchun misollar, taqdimotlar**
Baholash mezonlari	**5 (a'lo)** – fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtira olish; – fanga oid ko'rsatkichlarni tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish; – o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – tahlil natijalari asosida vaziyatga to'g'ri va xolisona baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. **4 (yaxshi)** – o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; – tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish; – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. **3 (qoniqarli)** – o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; – o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish. – qaror qabul qilish haqida umumiy biliga ega bo'lish **2 (qoniqarsiz)** – o'tilgan fanning nazariy va uslubiy asoslarini bilmaslik; o'tilayotgan fan qonuniyatlarini o'zlashtirishmaslikni bilmaslik

Umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan Davlat attestatsiyasi bo'yicha umumiy o'zlashtirish ko'rsatkichi 2 dan 5 balgacha baholanadi (5 baho – a'lo, 4 baho –

KIRISH

Ushbu dastur "Tabiiy geografiya" kursining tasnifi, ularning tuzilishi va tadqiqot metodlari, fanning rivojlanish tasnifi va ularning rivojlanish bosqichlari, istiqbollari, geografik qobiq va uning asosiy xususiyatlari, tuzilishi, rivojlanishi, uning dinamikasi, monitoringi hamda tabiiy geografik rayonlashtirish masalalarini o'z ichiga oladi.

Tabiiy geografiya kursi tarkibida: Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi, O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi, O'zbekiston tabiiy geografiyasi o'rganiladi.

YAKUNIY DAVLAT ATTESTATSIYASI o'tkaziladigan fanlar tarkibi:

1. Tabiiy geografiya (majburiy fanlari)
2. Iqtisodiy geografiya (majburiy fanlari)
3. Geografiya o'qitish metodikasi (majburiy fanlari)

"Tabiiy geografiya" o'quv fani bo'yicha

Fanning maqsadi va vazifalari

Fanni o'qitishdan maqsad - Yer yuzasidagi materiklar va okeanlarning tabiatini, unda sodir bo'ladigan jarayonlar va hodisalarning o'zaro bir-biriga bog'liqligini, geografik qobiqning barqaror rivojlanish qonuniyatlarini o'rganish bo'yicha talabalarga bilimlar berish hamda tegishli ko'nikmalarni shakllantirishdan iboratdir. O'rta Osiyo tabiiy sharoiti va tabiiy boyliklarini chuqur o'rganish; tabiiy unsurlarini aloqadorlik qonuniyatlarini, bir-biriga uzviy bog'liqligini tushuntirish; region tabiatining rivojlanish qonuniyatlarini tushunib, tabiiy resurslardan omilkorlik bilan foydalanib, uni muhofaza qilish; tabiiy geografiya tushunchasi bu tabiiy-hududiy komplekslar tushunchasi ekanligiga alohida e'tibor berish; region tabiati yaxshi bir butun va ayrim o'zaro uzviy aloqada bo'lgan tabiiy komlekslardan tashkil topganligini tushunish. Oliy o'quv yurtlarida geograflar tayyorlashda muhim fanlardan biri O'zbekiston tabiiy geografiya kursidir. Bu fan orqali talabalar Vatanimiz tabiiy sharoiti va resurslarini chuqur o'rganadilar, tabiat unsurlarining bir-biriga bog'liq va aloqadorlik qonuniyatini tushinadilar. O'zbekiston tabiiy geografiyasini o'qitish orqali ona-Vatan tabiatini yaxshi biluvchi hamda tabiiy resurslaridan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilishni targ'ibot qiluvchi pedagoglar yetkaziladi. O'zbekiston tabiiy geografiyasi ob'ektiv holda mavjud bo'lgan tabiiy-hududiy komplekslar haqida tushincha hosil qiladi.

Fanning asosiy vazifasi – Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi kursi geografik qobiqning shakllanishi, tuzilishi va rivojlanishi to‘g‘risida talabalarga bilimlar berish; har bir materikning tabiiy geografik sharoitining asosiy xususiyatlarini ochib berish va har bir materikda atrof-muhitni muhofaza qilishning yo‘nalishlarini asoslab berish; har bir materikning hududiy farqlarini aniqlash va tabiiy geografik rayonlashtirish sxemasini ishlab chiqish hamda mazkur ajratilgan hududlarning tavsifini tuzish; dunyo okeanining umumiy tabiiy geografik qonuniyatlari va xususiyatlarini ochib berish hamda shu yo‘nalishda talabalarda bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish; har bir okean tabiiy sharoitining o‘ziga xos xususiyatlarini ochib berish va okeanlarni rayonlashtirish sxemasini asoslash. O‘rta Osiyo tabiiy komplekslar unsurlaridagi barcha hodisa va jarayonlar alohida ajralgan emas, balki uzviy aloqada bir-biriga ta’siri natijasida rivojlanishini ochib berish. Tabiat unsurlari bir-biriga uzviy bog‘liqki, agar uning biror unsuri tabiiy holatiga noto‘g‘ri ta’sir etilsa, u o‘z navbatida boshqa unsurlar holatiga ta’sir etishligini asoslab berish; tabiat unsurlarining zonalik va ritmiklik hodisasi haqida bilimlar berish; Tabiat komplekslarida modda va energiya aylanmasi va uning geografik qobiq hayotidagi ahamiyatini ochib berish; Tabiiy-hududiy komplekslariga geografik tavsif berish. O‘zbekiston tabiiy geografiyasi Vatanimizning xilma-xil tabiiy-hududiy komplekslari, ularning asosiy rivojlanish qonuniyatlari va ulardan amalda oqilona foydalanish hamda muhofaza qilish yo‘llarini o‘rgatadi. Talabalar O‘zbekiston tabiat unsurlarining alohida hamda butun komponentlarini tabiiy-hududiy komplekslar doirasida yaxlit holda o‘rganib, bilimini kengaytiradi, tabiiy komponentlari orasidagi uzviy aloqadorlik qonuniyatlarini bilib oladi. Vatanimiz tabiiy boyliklarining holati, miqdori, sifati haqida xabardor bo‘ladilar, ulardan xalq xo‘jaligida noto‘g‘ri foydalanish jarayonida qanday salbiy o‘zgarishlar sodir bo‘lishligini tushinib oladilar. Bu esa O‘zbekiston iqtisodiy geografiya fanini o‘rganishga tayanch negizi hisoblanadi. Nihoyat, O‘zbekiston tabiiy geografiyasini o‘qitish orqali talabalarda Ona vatanga muhabbat to‘yg‘usi uyg‘otiladi, har bir tabiat unsurlaridan avaylab foydalanish xislati natijasida milliy g‘ururlanish g‘oyalari shakllanadi.

Fan bo‘yicha talabalarning bilimiga, ko‘nikma va malakasiga qo‘yiladigan talablar

«Tabiiy geografiya» o‘quv fanini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr:

-Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasining maqsad va vazifalari, ob’ekti va predmeti, tadqiqot usullari, rivojlanish tarixi, uning kelajak istiqbollari, tabiatini muhofaza qilish, tabiiy boyliklardan samarali foydalanish;

Республикаси Президентининг нутқи.// Халқ сўзи газетаси 2017 йил январь, № 11.

2.Мирзиёев Ш. М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ўзбекистон”, 2017.

3.Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси президентининг фармони. *Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.*

4.Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. “Ўзбекистон”, 2017.

5.Abdug’aniev I. Geografiya darslarida ta'limning texnika vositalaridan foydalanish. Toshkent, O’qituvchi, 1990.

6.Abdieva Z.A. Geografiya fanida noan'anaviy dars usullaridan foydalanish. Navoiy., 2003.

7.Максаковский.Географическая культура.М.Просвешенийи,2001

8.Maktab darsliklari (5 – 9 – sinflar) va dasturlari.

9.Mo’minov O. A. Geografiya ta'limi metodikasi. T. «O’qituvchi» 1986 y.

10. Mo’minov O. A. Zamonaviy geografiya darsiga qo’yiladigan talablar. T. “O’qituvchi” – 1990

11.Толипов Ў. Усманбоева М. Педагогик технологияларнинг тадбиқий асослари. Т. “Фан” нашрёти. 2006 у.

12. D.Tojiboeva. Maxsus fanlarni o’qitish metodikasi. T. “Fan va texnologiya”. 2009 y

BAHOLASH MEZONI

I. 5110500 – Geografiya o’qitish metodikasi ta’lim yo’nalishi talabalariga mutaxassislik fanlaridan Davlat attestatsiyasini yozma shaklda o‘tkazish tartibi va baholash mezoni bitiruvchi kurs talabalari Umumiy tabiiy geografiya fanlarni, Geografiya o‘qitish metodikasi, Iqtisodiy geografiya fanlaridan Davlat attestatsiyasi ko‘p variantli yozma shaklda o‘tkaziladi. “Yozma” variantlarning har bir savol uchun javob 20 ball bilan baholanadi.

Davlat attestatsiyasida har bir yozma javoblar quyidagi mezon asosida baholanadi:

- berilgan savolga to‘g‘ri va to‘liq javob yozilsa, savolning mazmuni, mohiyati to‘g‘ri va izchil yoritilsa, shuningdek, ijodiy yondashilsa, javobda mantiqiy yaxlitlikka erishilsa o‘zlashtirish ko‘rsatkichi **17,1 - 20 ball** oralig‘ida baholanadi;
- berilgan savolga to‘g‘ri javob yozilsa, savolning mazmuni to‘liq yoritilgan bo‘lsa, o'zlashtirish ko‘rsatkichi **14,1 - 17 ball** oralig‘ida baholanadi;

“Geografiya o’qitish metodikasi” fani bo’yicha

Fanning mazmuni. Geografiya o’qitish nazariyasi va metodikasi fani geografik bilimlarni umumta'lim maktablarida, akademik litsey va kollejlarda o’qitish haqidagi fandir. Ushbu dastur geografiyaning tarbiyaviy ahamiyati, kursning geografik bilimlarning o’rgatishdagi alohida o’rni, geografik tushunchalarni, tasavvurlarni, geografik tafakkurni shakllantirish va xulosalar qilishdagi ushbu fanni asosiy usullari, geografiya darslarining turlari, geografiyadan sinfdan tashqari ishlar, geografiya darslarida ko’rgazmali qurollar va ulardan foydalanish usullari, geografik bilimlar, geografik tarbiya, geografik tasavvurlarni shakllantirish haqida bilim berish ko’zda tutiladi.

Fanni o’qitishdan maqsad – bo’lajak geografiya fani o’qituvchilarini maktab, akademik litsey va kasb-xunar kollejlarida geografiya fanini o’qitishning maqsadi, mazmuni shakl va metodlari bilan tanishtirish talabalarga geografiya o’kitish metodikasi fani xususiyatlarini, o’qitishning zamonaviy metodlarini va yangi pedagogik texnologiyalar asosida bilim berish asoslarini berishdan iborat.

Fanning vazifasi – tegishli geografik bilim, ko’nikma va malakalarni shakllantirish. Geografiya o’qitish nazariyasi va metodikasi fani tarixi, uning bugungi kundagi dolzarb muammolari, ilg’or pedagogik texnologiyalar bilan tanishtirish. Geografiya o’qitish shakllari (dars, ekurkursiya,kuzatishlar, sinfdan va maktabdan tashqari ishlar) ularni tashkil etish va o’tkazish metodlari bilan amaliy tanishtirish: O’quvchilarda geografiya faniga oid bilim, va ko’nikmalarni shakllantirish, ular bilimini nazorat qilish va baholash yo’llari xaqida bilimlar berish. Geografiya darsida o’quvchilar bilan olib boriladigan ma'naviy – ma'rifiy ishlar ishlar xaqida bilimlar berish, talabalarga o’qitish metodikasi fani maqsadlari haqida bilimlar berish; talabalarga oliy o’quv yurtlarida o’rgatiladigan geografiya fanlari mazmuni haqida bilimlar berish; o’qitishning metod va usullari, ularni ta'lim jarayonida qo’llash shakllarini aniqlash; horijiy mamlakatlar geografiya fanida qo’llanilayotgan tajribasini o’rganish.

Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasining “Ta'lim to’g’risida”gi qonuni.Toshkent 1997 yil
2. O’zbekiston Respublikasi Kadrlar Tayyorlash Milliy Dasturi . Toshkent 1997 yil
3. Qurbonniyozov R. Geografiya ta’limi metodikasi. T., Universitet, 1992.
4. Saydamatov F. Geografiya o’qitish metodikasi. Ma'ruzalar matni. T.Nizomiy nomidagi TDPU.2001 y.

Qo’shimcha adabiyotlar

1.Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятинингн кундалик қоидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон

-O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasining maqsad va vazifalari, ob’ekti va predmeti, tadqiqot usullari, rivojlanish tarixi, uning kelajak istiqbollari, tabiatini muhofaza qilish, tabiiy boyliklardan samarali foydalanish;

-O‘zbekiston tabiiy geografiyasining maqsad va vazifalari, ob’ekti va predmeti, tadqiqot usullari, rivojlanish tarixi, uning kelajak istiqbollari, tabiatini muhofaza qilish, tabiiy boyliklardan samarali foydalanish usullarini ***bilishi kerak:***

-Materiklar va okeanlarning geografik o‘rni, rel’efi va uning shakllari, iqlimi va iqlim mintaqalari, iqlimiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillari, ichki suvlari tarkibidagi ko‘llar, daryolar, suv omborlari, yer osti va usti suvlari, tabiat zonalari, okeanlarda shakllangan arxipelaglar, orollar va ularning turlari, yarim orollar, qo‘ltiq va bo‘g‘ozlar, dengizlar to‘g‘risida;

-O‘rta Osiyo tabiiy geografiyasi kursida regionning geografik o‘rni, rel’efi va uning shakllari, iqlimi va iqlim mintaqalari, iqlimiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillari, ichki suvlari tarkibidagi ko‘llar, daryolar, suv omborlari, yer osti va usti suvlari, tabiat zonalari to‘g‘risida;

-O‘zbekiston tabiiy geografiyasida kursida Vatanimizning geografik o‘rni, rel’efi va uning shakllari, iqlimi va iqlim mintaqalari, iqlimiga ta’sir ko‘rsatuvchi omillari, ichki suvlari tarkibidagi ko‘llar, daryolar, suv omborlari, yer osti va usti suvlari, tabiat zonalari to‘g‘risida ***ko‘nikmalarga ega bo‘lishi*** kerak:

-Materiklar va okeanlarning tabiiy sharoiti, tabiatdan foydalanish tamoyillari va metodlarini hamda ularni tabiiy geografik rayonlashtirish va ular tarkibidagi tabiat komponentlarini aniqlash;

-O‘rta Osiyoning tabiiy sharoiti, tabiatdan foydalanish tamoyillari va metodlarini hamda ularni tabiiy geografik rayonlashtirish va ular tarkibidagi tabiat komponentlarini aniqlash;

-O‘zbekistonning tabiiy sharoiti, tabiatdan foydalanish tamoyillari va metodlarini hamda ularni tabiiy geografik rayonlashtirish va ular tarkibidagi tabiat komponentlarini aniqlash ***malakalariga ega bo‘lishi*** kerak.

Fanning o‘quv rejadagi boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

«Tabiiy geografiya» fani asosiy ixtisoslik fani hisoblanib, 4-5-6-semestrlarda o‘qitiladi. Dasturni amalga oshirish o‘quv rejasida rejalashtirilgan matematika va tabiiy (Oliy matematika asoslari, Informatika va axbarot texnologiyalari, Fizika, Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish), umumkasbiy (Umumiy yer bilimi, Topografiya va kartografiya asoslari, Biogeografiya, Tuproqshunoslik asoslari, Geologiya va boshqa) ixtisoslik (Toponomika, O‘lkashunoslik, Kichik hududlar geografiyasi va boshqa) fanlaridan yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlik talab etiladi.

Fanning ta'limdagi o'rni

Tabiiy geografiya fani asosiy ixtisoslik fanlaridan biri hisoblanadi. Ushbu fan akademik litsey va umumta'lim maktablarida Jahon tabiiy geografiyasi, O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi va O'zbekiston tabiiy geografiyasi fanlarini o'qitishda asos bo'lib xizmat qiladi.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Talabalarning «Tabiiy geografiya» fanini o'zlashtirishlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion pedagogik texnologiyalarni ta'limning texnik vositalaridan, tarqatma materiallar, haritalar, modellar, noa'naviy dars namunalari, elektron nazorat usullari, interfaol usullardan foydalaniladi.

Mazkur kurs bo'yicha o'tkaziladigan amaliy mashg'ulotlarda aqliy hujum, guruhli fikrlash kabi pedagogik texnologiyalardan, maketlardan foydalaniladi. Ma'ruza va amaliy mashg'ulot darslariga mos pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

Asosiy va qo'shimha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1.Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. Toshkent. O'zbekiston. 2017.

2.Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar. 11-son.

3.Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T. "O'zbekiston". 2017

4. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta`minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent. "O'zbekiston". 2017

5.O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni. O'zbekiston Respubiikasi qonun hujjatlari to'plami. 2017 yil. 6-son. 70-modda.

6.Ettwein V. and Maslin M. Physical geography: fundamentals of the physical environment. GY 1147 2790147. 2011.

7.Abdulqosimov A.A. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi. O'rta maktab darsligi. 6-sinf uchun. T. O'qituvchi, 2006.

8.Abdulqosimov A.A. umumiy tahriri ostida. Antropogen landshaftshunoslik. Ilmiy maqolalar to'plami. Samarqand. SamDU nashri. 2014.

4. Kurbonniyozov R. «Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti asoslari». Toshkent-1995.
5. M.N Kamolov. Jahon mamlakatlari iqtisodiy-ijyimoiy geografiyasi. Jizzax 2019y
6. Dunyo mamlakatlari. Ma'lumotnoma. T. 2006 y.
7. Jaxon mamlakatlari uchun atlas. (9-sinf)

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoyev SH. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. T. "O'zbekiston" 2017 y. 488 b.
2. V. P. Maksakovskiy "'Ekonomicheskaya i sotsialnaya geografiya mira" M. "Prosveщenie" 2009 g.
3. Yu. G. Saushkin. «Vvedenie ekonomicheskuyu geografiyu» Moskva.
4. Q.Abirqulov, R.Kurbanniyozov "Iqtisodiy geografiyadan amaliymashg`ulotlar" Urganch 1999-y
5. A.Qo`chqorov "jahon mamlakatlari iqtisodiy-siyosiy gaografiyasi". T2000
6. Q.Abrqulov "Iqtisodiy geografiya". T 2004
7. Sotsial'no-ekonomicheskaya geografiya zarubejnogo mira. Pod. Red. V.V. Vol'skogo. M. 1998 g
8. A.Qayumov va boshqalar "Jahon iqtisodiy-ijtimoiy gaeografiyasi". T "O`zbekiston 2006"
9. Dunyo mamlakatlari. T 2014 (Kichik ensiklopediya).
10. Страны мира M 2013 (Малая энциклопедия)

Axborot manbaalari, elektron ta'lim resurslari

1. www.ziyonet.uz
2. www.nuu.uz
3. www.connect.uz
4. www.gov.uz
5. Internet sayt: www. WGEO. Ru
   www. geografiya. Ru

jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning natija va okibatlari bo'yicha **ko'nikmalarilariga** ega bo'lishi kerak;

- iqtisodiy va ijtimoiy tarakqiyotga ta'sir etadigan asosiy omilari bo'yicha, darslik, o'quv qo'llanmalar va mahsus adabiyotlardan bilim egallash jarayonida foydalana bilishlari, o'quv ko'rgazmali vositalar harita, atlas kabilarni o'kiy bilish va ulardan foydalana bilishlari, statistik ma'lumotlardan foydalana bilish, ularni tahlil qila bilishlari, jadval kartagrafik, karta-diagrama materiallaridan foydalana bilishlari va ularni tayorlay bilishlari va baholash **malakalariga** ega bo'lishi kerak.

Fanining o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi, uslubiy jihatdan uzviyligi va ketma-ketligi

Mazkur fan 5110500-geografiya o'qitish metodikasi yo'nalishida 4-5-6-8 semestrlarda o'qitiladi va quyidagi fanlari bilan bog'liq iqtisodiyot nazariyasi, umumiy yer bilimi, tabiiy geografiya, tuproqshunoslik asoslari, topografiya va kartografiya asoslari va boshqalar.

Fanning ta'limdagi o'rni

"Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya" o'quv fani asosiy umumkasbiy fanlaridan biri hisoblanadi. Chunki, Geografiya o'qitish metodikasi yo'nalishida jahon mamlakatlari xo'jaligining rivojlanishi to'g'risida ma'lumotlar beriladi. Maktab, akademik litsey va kasb hunar kollejlarida o'quvchilarga ijtimoiy-iqtisodiy geografiya fanlaridan bilimlar berishda asos bo'ladi.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Talabalarning iqtisodiy va ijtimoiy geografiya fanini o'zlashtirlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usulllaridan foydalanish, yangi infarmatsion pedagogik texnologiyalarni tadbiq qilish muhim ahamiyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari tarqatma materiallari, elektron materiallar relef maketlaridan foydalaniladi. Ma'ruza, amaliy va labaratoriya darslarida mos ravishda pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

Asosiy adabiyotlar

1. Asanov A., Nabixonov M., Safarov I. «O'zbekistonning iqtisodiy va ijtimoiy geogrofiyasi». Toshkent, O'qituvchi, 1994.
2. Soliev A., Maxamadaliev R. «Iqtisodiy geografiya asoslari». Toshkent, Universitet, 1996.
3. Soliev A., Safarov I. «Iqtisodiy va siyosiy geografiya asoslari».Toshkent, Universitet,2003.

9.Абдулкасимов А.А. Давронов К.К. Структура ландшафтов межгорных котловин Средней Азии. Монография. Т. "Iqtisod-moliya". 2015.

10.Alibekov L.A. O'rta Osiyo tabiiy geografiyasi. O'quv qo'llanma. Samarqand, 2006

11.Alibekov L.A. Inson va tabiat. Toshkent. Fan va texnologiya. 2016.

12.Бабаев А.Г., Зонн И.С., Дроздов Н.Н., Фрейкин З.Г. Пустыни. Москва. Мысль. 1986.

13.Baratov P., Mamatqulov M., Rafiqov A. O`rta Osiyo tabiiy geografiyasi. O`quv qo`llanma. T."O`qituvchi". 2002 y.

14.Baratov P. O`zbekiston tabiiy geografiyasi. (OO`YU geografiya yo`nalishi talabalari uchun o`quv qo`llanma). T. "O`qituvchi" 1996 y.

15.Vlasova T.V"Materiklar tabiiy geografiyasi" 1-qism. 1982 y.

16.Vlasova T.V"Materiklar tabiiy geografiyasi" 2-qism. 1982 y.

17.Власова Т.В. "Физическая география материков" ч-1., ч-2. Т.1986.

18.Пристула Т.Ю., Ерёмина В.А., Спрялин А.Н. Физическая география материков и океанов. М. Владос ИМПС им.А.С.Грибоедова

19.Rafiqov V.A. Qiziqarli geografiya. Sharq NMAK. Toshkent.2010.

20.Rahimbekov R.U., Donsova Z. O'rta Osiyo tabiatining geografik o'rganilish tarixi. O'quv qo'llanma. T. O'qituvchi. 1982.

21.Ryabchikov A.M. "Dunyo qit'alari tabiiy geografiyasi" 1986 y.

22.Рябчиков А.М. "Физическая география материков и океанов". "Высшая школа", М. 1988.

23.SabitovaN.I., Saidkarimova Z. Dunyoning tabiiy geografiyasi va topografiya asoslari. Toshkent, Universitet, 2007.

24. Степанов В.Н. Океаносфера. М. "Мысль", 1983

25. Республики Узбекистан.(Гос. Комитет охрана природы). "Укитувчи" Т. 1993.

26.O`zbekiston Milliy Ensiklopadiyasi. 1.2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12 jildlari.

Internet sayt: www. wgeo. ru www. geografiya. ru

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Qozoqov A., Ma'sudov Q."Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasidan amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ishlar", T. 1992.
2. Baratov P., Soatov A. Umumiy tabiiy geografiya. Toshkent, "O'qituvchi", 2002.
3. Gadoyev K., Berdiyeva S. Jahongashta sayyoh olimlar. Toshkent. "O'zbekiston", 2012.
4. Gadoyev K., Berdiyeva S. Sayyoramiz mo'jizalari. Toshkent. "O'zbekiston", 2012.
5. "Maktabda geografiya" jurnali sonlari.

Axborot manbaalari, elektron ta'lim resurslari

1. www. huu.uz/kengash/download/geografiya.doc
2. http: //www.huu.uz/tematir/geografiya/

3. e-mail: m-geografiya@mail.ru
1. www.ziyonet.uz/ru/library/book/6767/libid/70110
2. www.nuu.uz/faculties/economy/index.php?lk=mi_kaf&ln=en
3. www.connect.uz/forum/index.php?showtopic=256&st=165
4. www.gov.uz/uz/content.scm?contentId=13040

"Iqtisodiy geografiya" fani bo'yicha

Ushbu dastur mamlakatning jahon xo'jaligi tizimida ixtisoslashuvchi, yangi ijtimoiy-siyosiy vaziyat sharoitida jahondagi iqtisodiy munosabatlarning rivojlanishi qonuniyatlarini ochib berishdan iborat. Jahon iqtisodiyotida mamlakatlar orasida O'zbekiston Respublikasining tutgan o'rni iqtisodiy va ijtimoiy xususiyatlari va kelajagini shakllanishiga ko'maklashadi. Shuningdek O'zbekiston Respublikasining qo'shni davlatlari geografiyasini kengroq o'rganish, o'rta rivojlangan mamlakatlar sonini har tomonlama tahlil qilishni nazarda tutadi.

Fanning maqsadi va vazifalari

Fanni o'qitishdan **maqsad**–bakalavriat talablarini keng doirada respublikamiz qo'shni davlatlarining o'ziga xos geografik o'rni, tabiiy boyliklari, aholisi va mehnat resurslari, ular xalq xo'jaligining asosiy xususiyatlari, ishlab chiqarish tarmoqlarining tarkibi va hududiy joylashi, tashqi iktisodiy aloqalari, iqtisodiy rayonlari va ular o'rtasidagi geografik va ekologik tafovutlar bilan tanishtiradi.

Fanning **vazifasi**–mamlakatlar haqida talabalarga bozor iqtisodiyotiga o'tish davri talablari asosida xar taraflama chuqur bilim berish bilan birga Vatanni sevish va ardoqlash, miliy qadriyatlarni e'zozlash va ularga sidqidildan xizmat qilish ruhini singdirishdir.

Fan bo'yicha talabalarning bilimiga, kunikma va malakasiga qo'yiladigan talablar

"Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya" o'quv fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshirilgan masalalar doirasida bakalavr;

Dunyo siyosiy xaritasidagi mamlakatlar, ularning joylanishi, xususiyatlari, resurslari, aholisi, davlat tuzumi, xo'jaligi, sanoat tarmoqlari, qishloq xo'jaligi va transporti, tashqi iqtisodiy aloqalar, Jahon iqtisodiyotida tutgan o'rni xaqidagi tushunchaga ega bo'lishi lozim. Bundan tashqari talabalar grafik ishlar, yozuvsiz haritalar bilan ishlash, diagrammalar tuzish, sxematik xaritalar bilan ishlash, statistik ma'lumotlarni tahlil qila bilish, kompyuterlar bilan Jahon xo'jaligi tarmoqlari bo'yicha hamda aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan yalpi sanoat mahsulotlarini tahlil qila bilish, qo'shimcha adabiyotlar, xaritalar hamda Internet saytlaridan foydalanib, mamlakatlardagi mavjud o'zgarish, xo'jalik tarmoqlari ko'rsatkichlarini **bilish** kerak.

- iqtisodiy ijtimoiy geografiya o'quv fanining geografik fanlar tizimdagi o'rni, uning boshqa fanlar bilan aloqadorligi bo'yicha, faninng asosiy predmeti, tadqiqot metodlari bo'yicha, faninng barcha umumiy va regional mavzulari haqida aniq ma'lumotlarga asoslangan bilim va tushunchalari bo'yicha, iqtisodiy va ijtimoiy geografiyaga oid ilmiy tushunchalar, qonuniyatlar, tamoyilar, atamalar va ularning mazmuni bo'yicha, tabiat va